

Mellékletek

1. számú Melléklet: Képek jegyzéke

1. kép. A 65-ös számú főút murgai elágazása. (saját fotó)
2. kép. A murgai bekötő út. <http://www.eledofalvak.hu/murga-51-fo/#jp-carousel-4597>
3. kép. Parasztházak Murgán. <http://www.eledofalvak.hu/murga-51-fo/#jp-carousel-4621>
4. kép. Az időkapszula fülkéje. (saját fotó)
5. kép. A murgai evangélikus templomban Felkl Márton polgármester úrral. (fotó dr. Biró Violetta)
6. kép. Gömbös Gyula szülőháza, mögötte az evangélikus templom. (saját fotó)
7. kép. Györköny. https://www.facebook.com/gyorkony/?locale=hu_HU
8. kép. Pincefalu, Györköny. https://www.facebook.com/gyorkony/?locale=hu_HU
9. kép. Murga típusú korsó. Balogh 2000. 5.
10. kép. „Zenélő orgonasípok” Teleki Miklóssal – háttérben a méhsejt-rendszerű ólomüveg ablak. (fotó dr. Biró Violetta 2022. 05. 28.)
11. kép. Karzatmellvéd részlet. (saját fotó)
12. kép. A szószéki oltár felett – a karzatmellvéd a festési dátumával. (fotó dr. Biró Violetta)
13. kép. Az oltár mögötti boltíves falazat a bontás folyamatában. (fotó Szász Norbert)
14. kép. A zárt kőszarkofág. (fotó Szász Norbert)
15. kép. A kinyitott kőszarkofág. (fotó Szász Norbert)
16. kép. A megsérült györkönyi evangélikus templom. (fotó Kuti Imrénétől)
17. kép. A györkönyi csúcsdísz. (fotó Kuti Imrénétől)
18. kép. A györkönyi időkapszula. (fotó Hajdú Viktória)
19. kép. Dr. Orosz Katalin nekilát az időkapszula kinyitásának. (fotó Fővárosi Levéltár)
20. kép. Dr. Orosz Katalin disznósörte ecsettel eltávolítja a kupakról a viaszt (fotó Fővárosi Levéltár)
21. kép. Dr. Orosz Katalin csipesszel kiemeli a pénzérméket. (fotó Fővárosi Levéltár)
22. kép. Puteáni-Holl Adrien előkészül a mikrobiológiai vizsgálatra. (fotó Fővárosi Levéltár)
23. kép. Puteáni-Holl Adrien a Lumitester PD-30 gépet használja. (fotó Fővárosi Levéltár)
24. kép. A györkönyi lelet párásítása. (fotó Hajdú Viktória)
25. kép. A györkönyi lelet kezelése. (fotó Hajdú Viktória)
26. kép. Dr. Orosz Katalin kezében a kiemelésre használt karton, rajta a papírtekercs. (fotó Fővárosi Levéltár)

27. kép. Az időkapszulában talált leletek az asztalon. (fotó Fővárosi Levéltár)
28. kép. Az időkapszulában maradt papírtöredékek eltávolítása. (fotó Fővárosi Levéltár)
29. kép. Papírrestaurálás – papíröntés. (fotó Hajdú Viktória)
30. kép. Mikroszkóp alatt megfigyelem a pénzérméket. (fotó dr. Biró Violetta)
31. kép. A papírlelet megfigyelése. (fotó dr. Biró Violetta)
32. kép. A Fővárosi Levéltár előtt. (fotó dr. Biró Violetta)

1. kép

2. kép

3. kép

4. kép

5. kép

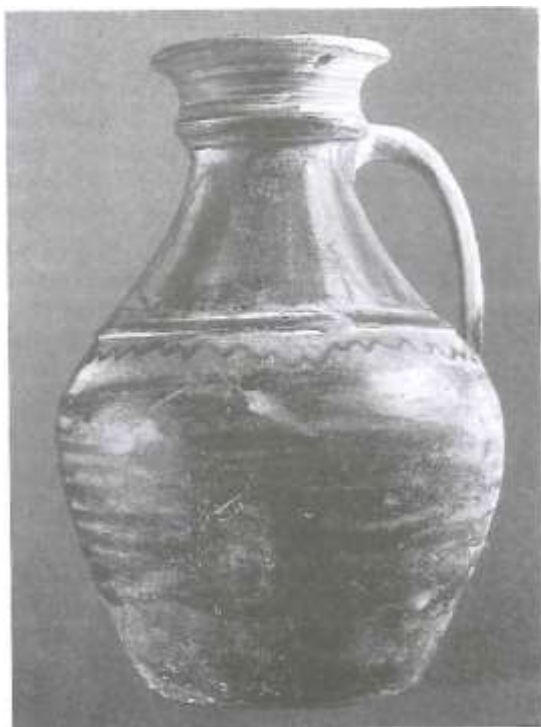
6. kép

7. kép

8. kép

9. kép

10. kép

11. kép

12. kép

13. kép

14. kép

15. kép

16. kép

17. kép

18. kép

19. kép

20. kép

21. kép

22. kép

23. kép

24. kép

25. kép

26. kép

27. kép

28. kép

29. kép

30. kép

31. kép

32. kép

32. kép

2. számú melléklet. Interjú dr. Balogh Margit egyháztörténésszel

Mikor járt először Murgán?

1997-ben.

Mitől volt az Ön számára különlegesebb a többi településnél?

Elzártsága, érintetlensége, az alvó Csipkerózsikához hasonlítható állapota miatt.

Volt Ön előtt valaki, aki értékmentő munkába kezdett Murgán vagy elsőként vállalkozott rá?

Az attól függ, mit értünk értékmentésen. Mert 1996-ban egy budapesti illetőségű személy vásárolt ingatlant Murgán, kettőt is: az egyiket felújította (a volt evangélikus iskolát, ma más személy magántulajdonában van), míg a másikat nem, illetve amit állagmegóvás címen végzett (lebetonozta a helyiségeket, ami a vályogházak „halála”), az az épület számára káros volt. Végül le akarta bontani az épületet, ami nem volt más, mint a hajdani kántortanítói ház (ebben született Gömbös Gyula). Ezt történészként nem engedhettem, és háromnegyed évnyi huzavona után megvásároltuk tőle az épületet.

Milyen lépésekben kezdődött meg az értékmentő munka? Kikkel dolgozik, dolgozott együtt? Mit sikerült eddig elérni, illetve hol tart a folyamat?

A pusztulóban lévő sváb házak felújításával. Oly módon, ahogy azt a hajdani építési technológia engedte. Húsz év alatt összesen 4 házat újítottunk fel, amelyek a falu Fő utcájának meghatározó képét adják. Majd 2021-ben hozzákezdtem az evangélikus templom felújításának szorgalmazásához. Az igazsághoz tartozik, hogy már több évvel ezelőtt megkezdődött a templom műemléki felmérése: Krahlig János építész, a Műegyetem tanszékvezetője bonyhádi kötődése révén is mindig odafigyelt a murgai evangélikus templomra (egyébként neki köszönhetjük, hogy 1997-ben betévedtünk Murgára). Potsdami építész hallgatókkal felmérték a templomot, egy görög-német diák ebből írta a szakdolgozatát is. A felmérést azonban nem követte anyagi forrás. 2021 nyarán munkahelyem, a Bölcsészettudományi Kutatóközpont (BTK) művészettörténészei (Mikó Árpád, Lövei Pál), a Teleki László Népi Építészeti Program Tolna megyei referense (Dobosyné Antal Anna) és Szász Gábor závodi építész voltak az elsők, akik a szakértelmükkel segítették a teendőket. Aztán sikerült statikust, talajmechanikust és egyéb, szükséges szakághoz is megfelelő szakembert találni. Október végére elkészültek a felmérések, amelyeket benyújtottam a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárságára, ahonnan biztatás és az eljáráshoz megfelelő jótanács

érkezett. Végül a Bethlen Gábor Alapkezelő révén indult el és tart jelenleg is a templom felújítása. Eddig 4 ütemre sikerült támogatást kapni: 1. ütem a statikai megerősítés, vízelvezetés (30 millió Ft); 2. ütem a vízszigetelés (10 millió Ft); 3. a toronysisak cseréje (25 millió Ft) és 4. fázis a templomhajó külső vakolása (18 millió Ft). Ami a belső munkákat illeti, a BTK farestaurátora dolgozik a felújításukon.

Mikor tudta meg, hogy létezik Murgán időkapszula?

2022. december 8-án került elő a felújítás során: Szász Gábor építész jelezte.

Hogyan kezdte felkutatni történetét?

2000-ben már megjelent egy rövid összefoglalásom Murga történetéről, tehát a kutatás műfaja nem volt ismeretlen. Szájhagyomány útján egyébként terjedt, hogy a régiek valamit elrejtettek az oltárra vagy az oltár mögé. Erről a korabeli Historia Domusban sikerült is leírást találnom, és kiderült, hogy 1898-ban egyszer már kinyitották. Vitéz Zsolt, egy murgai születésű nyugdíjas szekszárdi iskolaigazgató pedig arról is tudott, hogy az 1960-as években kibontották a falazatot, és birtokában van annak az ismeretnek, hogy mit is olvastak el akkor az abban 1898-ban elhelyezett papirosról. Eszerint a templom rövid történetét és a falu korabeli vezetőségének névsorát jegyezték le.

Milyen előkészítő lépések történtek?

Az üvegcsé kibontása szakemberekre várt: gyakorlott papírrestaurátort kellett keresni, aki roncsolás nélkül ki tudja emelni az üvegcsé tartalmát.

Mire kellett figyelni az időkapszula feltárása során?

Erre a restaurátor ad szakszerű választ. Nyilván leginkább arra, hogy a felnyitás ne okozzon több kárt, mint amennyi az évtizedek alatt egyébként is keletkezett.

A lelet kiemelése után milyen feladatokat kellett ellátni?

Megóvni a sok kíváncsi embertől...

Az időkapszula kinyitásának előkészítése hogyan történt?

A megfelelő szakember megtalálása volt a legfőbb feladat: Terdik Szilveszter, az Iparművészeti Múzeum munkatársa ajánlotta figyelmembe Orosz Katalint. Ezután levélben kértem Kenyeres Istvánnak, a Budapest Főváros Levéltára főigazgatójának engedélyét, hogy az időkapszulát a levéltár munkatársa kinyithassa. Ő ezt megadta, és pár nap múlva már fel is hívott az

Állományvédelmi Osztály vezetője, Holl Adrienn. Ezt követően ő szervezte meg a felnyitás szakmai hátterét.

Miért éppen a Fővárosi Levéltárban nyitották ki az időkapszulát?

Mert ott dolgozik Orosz Katalin papírrestaurátor, aki szakmájának egyik legkiválóbbika.

A leletek feldolgozását követően mi fog történni?

A templom belsejének felújítását követően „in situ” bemutatni az anyagokat.

Várhatóan mi lesz a sorsa az időkapszulának?

Az üvegcsé és tartalma az evangélikus egyház tulajdona, remélhetőleg visszakerül a murgai templomba, oda, ahol eddig is volt. Annyi különbséggel, hogy láthatóvá szeretnénk tenni a leletet, tehát egy üvegfallal védve nem visszafalazni az üreget. Ha múzeumi őrzés lesz indokolt, amelynek révén - megfelelő páratartalom mellett - az állaga nem romlik tovább, akkor Murgára egy másolat kerül. A kőszarkofágnak nem kell előírt hő- és páratartalmat biztosítani, az biztosan visszakerül a templomba.

Ha most Ön elhelyezne egy időkapszulát, mit üzenne a jövő generációinak?

Ezen még nem gondolkodtam. Elhelyeznék néhány napilapot az aktuális közéleti hírekkel, hogy milyen a mi világunk 2024-ben. A falu lakosainak nem túl hosszú névsorát (52 lakos). Lehet, hogy mindegyik lakostól kérnék valami üzenetet, vagy egy közös üzenetet fogalmaznánk meg, amit mindenki a magáénak érezhetne.

3. számú melléklet. Interjú Felkl Mártonnal, Murga polgármesterével

Hányan laknak a településen?

Murga lakosságának száma a 2023 KSH adat alapján 53 fő.

Ez az idők folyamán hogyan változott a község?

Az idők folyamán a lakosság létszáma folyamatosan csökkent. 2006-ban 92 fő volt a lakosság létszáma. Az ingatlanok 138-ig vannak számozva, de volt olyan számozás, ahol /a, /b, /c, /d is szerepelt. Jelenleg a településen 47 lakóház található, továbbá egy önkormányzati tulajdonban Művelődési Ház, illetve az önkormányzat székhelye, ahol a Könyvtár és az Orvosi rendelő található. A településen két templom van, egy katolikus és egy evangélikus.

Milyen szálak kötik Önt Murgához?

Murgán születtem. Gyerekkorom és fiatalkori éveim a településhez kötődnek. A '70-es, '80-as évek során a településnek nem volt jövőképe számomra. A kötelező sorkatonai szolgálat után, családalapítás előtt állva Tolnán építkeztünk, ahová 1982-ben költöztünk. Jómagam és a feleségem szülei is Murgán laktak, így rendszeresen visszajárva nem szakadtunk el a falutól. A kárpótlás során az árveréseken megszerzett földek művelésével is elkezdtünk foglalkozni 1994-ben, így még szorosabb lett a kötődés a településhez. 2006-ban az Önkormányzati választásokon a polgármesteri tisztséget a lakosság megtisztelő bizalmának köszönhetően a település polgármestere lettem, amit a mai napig betöltök, immáron 18 éve.

Mióta tudja, hogy az evangélikus templomban időkapszula van elhelyezve?

Szóbeszéd tárgya volt már a '70-es években, hogy az evangélikus templomban, az oltár mögött találtak egy leletet, amit az akkori tanácsai vezetők a templom gondnokával együtt felbontottak, de vissza is helyeztek. Tudomásom szerint nem tulajdonítottak nagy jelentőséget a leletnek. A tavalyi évben a templom felújításakor a fal átvágása során került elő ismételten az időkapszula.

Van-e olyan személy vagy egyesület, aki, ami a falu értékmentésével foglalkozik? Ha igen, akkor ebbe hogyan kapcsolódik be a Polgármesteri Hivatal?

A településen két civil szervezet működik, céljaik között szerepel a hagyományőrzés, értékmentés. Dr. Balogh Margit az a személy, aki az értékmentés éllovasa. Vitéz Zsolt az Önkormányzatnak adományozta a murgai sváb gyűjteményét, melyet egy Falumúzeum kialakítása után ki szeretnénk állítani a nagyközönség számára.

Az Önkormányzat helyiséget biztosít a tárgyak kiállításához. Sajnos az anyagi helyzetünk nem teszi lehetővé szakember foglalkoztatását. Bízom az emberek segítőkészségében, s így a település értékei méltó módon megmaradnak az utókornak.

4. számú melléklet. Interjú Szász Gábor építészmérnökkel

Mikor kérték fel a murgai evangélikus templom felújítására?

A felújítási terveket 2021. év őszén készítettük, a kivitelezési munkák 2022 elején indultak, ma is tartanak, kis lépésekkel halad a munka a teljes felújítás irányába.

Az időkapuszuláról kitől szerzett tudomást?

A munkatársaim értesítettek telefonon. A falak talajnedvesség elleni utólagos falszigetelése készült, a falazat átvágásos módszerével. Amikor az elfalazott falfülke előtétfala elvált a fűrészelés hatására, láthatóvá vált a fülke és benne a kőláda.

Hogyan készültek elő a kőszarkofágot tartalmazó fülke feltárására?

Azzal egyáltalán nem számoltunk, hogy előkerül, a fülke helye sem volt előzetesen ismert. Bár az építéstörténeti kutatási dokumentáció tett róla említést, a helye nem volt ismert, inkább a padlóburkolat alatti pozíció volt valószínűbb. Amikor a fülke helye ismertté vált, a kiesett téglák helyén keresztül megvilágítottuk a teret, látható volt, hogy egy féltégla vastagságú rész határolja a templom beltere felől. Így a ládát nem megsértve bontható volt az előtétfal.

Hogyan és milyen eszközökkel valósult meg a feltárás?

A falazat bontása óvatos kézi véséssel történt.

Kik vettek részt benne?

Két helyszínen dolgozó fizikai munkatárs.

Hogyan dokumentálták a leletet?

Kizárólag fotókkal, követve a fülke feltárásának folyamatát. A műtárgyat átadtuk a megrendelő képviselőjének, aki biztonságba helyezte, a benne található időkapuszula felbontása később történt meg.

A templom felújítása során a fülkével kapcsolatban szükség van-e speciális odafigyelésre?

Mai tudásunk szerint a fülke sorsa a továbbiakban a következőképpen alakul: az előtétfal a tervek szerint nem épül vissza, felülete a belső terek alsó zónájához hasonlóan falszárító, szellőző, sólekötő vakolatot, majd meszelést kap, aljzata hézagolt téglá lesz, az oltár felőli nyitott oldalát pedig edzett üveglap fogja határolni, hogy a kőláda a későbbiekben bemutatható legyen.

**5. számú melléklet. Interjú Puteáni-Holl Adrien (továbbiakban H.A.)
főosztályvezető asszonnyal és dr. Orosz Katalin (továbbiakban O.K.)
főrestaurátorral**

Mikor szerzett tudomást a murgai időkapszuláról?

H.A. 2023. augusztus 1-jén.

O.K. Úgy történt, hogy Balogh Margit történész hölgy keresett meg minket. Amikor előkerült az időkapszula, és Margit látta az üvegben a papírt, azt gondolta, hogy mindenképpen szükség van egy restaurátorra, aki ezt onnan kiszedi, egy kollégájától megkérdezte, hogy kit ajánlana, a kolléga, mivel egy helyen tanítottunk, engem javasolt. Margit megkereste a levéltár főigazgatóját, megkérdezte, hogy hozzájárulna-e, hogy itt (ti. a levéltárban) történjen meg a kapszula kinyitása.

Az időkapszula kinyitásának milyen előkészítő feladatai voltak?

O.K. Egyfelől a szerencse, hogy a kapszula egy átlátszó üvegben volt. Egyszer alkalmunk volt megnézni az üveget Balogh Margit irodájában. Lehetett látni, hogy kicsit rozsdás, korrodált a mézes üveg csavaros teteje. Azt kellett végig gondolni, hogy mi minden történhet a kinyitáskor. Az első, hogy mi van akkor, ha lecsavarnám, de nem tudom lecsavarni, mert nem nyílik, mivel a korrózió annyira „megette”. Egyrészt konzultáltam egy fémrestaurátorral, aki sajnos nem tudott jelen lenni a kinyitáskor, de adott javaslatokat, hogy miket készítek elő, például rozsdaoldót, illetve hogyan lehet meglazítani a tetejét, ha könnyen nem nyílna ki. Másrészt látszott, hogy pénzérmék vannak benne, valamint egy összetekert papír, egymásba hajtott papírlapok. Az is látszott, hogy a papír eléggé töredékes, valószínűleg meggyengült, rossz állapotú. Tehát arra kellett fölkészülni, hogy milyen sorrendben, milyen eszközökkel, hogyan tudjuk kiemelni. Mivel a papír nagyon sérülékeny, ezért arra kellett előkészülni, hogy lehetőleg először a pénzeket kell kiszedni az üvegből. Mivel az egész hirtelen történt – idehozták, a TV előtt nekem ki kellett bontanom - nem volt arra lehetőségem, hogy nézegessem még egy-két napig a papírt vagy az üveget. Ezért mindenféle eszközt próbáltam előkészíteni, ott álltak a kollégák is, hogyha improvizálni kell, illetve ha valamire még szükség lenne, akkor azt gyorsan előteremthessük. Több előkészületre nem volt lehetőség.

Kik vettek részt az időkapszula kinyitásában?

H.A. Dr. Garami Erika

O.K. Fizikailag én nyitottam ki, és én emeltem ki a először a pénzérmet, végül a papírt, de a pénzérme gyorsvizsgálata és meghatározása Garami Erika numizmatikus kollégánknál történt. Látszott, hogy mikroorganizmusok támadták meg a papírt, ezért ott a helyszínen Adrienn megvizsgálta, hogy élők-e még a mikroorganizmusok, valamint ő készített rostvizsgálatot is a papírról.

Miből látszott, hogy mikroorganizmusok megtámadták?

O.K. A mikroorganizmusok általában penészek vagy baktériumok lehetnek. Mind a két csoport enzimekkel és savakkal bontja le a szerves anyagokat, de emellett színes anyagokat is termelnek. Az elszíneződések és színes foltok utalnak rájuk, még akkor is, ha nem látunk olyan bolyhos penészképleteket, mint amikor otthon a lekvár bepenészedik az üvegben, és kinő rajta mindenféle kis penészspóra és fonál. Ha ezeket nem is látjuk, de a színes foltokat látjuk, abból lehet következtetni.

H.A. Van egy mérőműszerünk, úgy hívják, hogy lumiteszter PD-30-as, amivel mikrobiológiai aktivitást tudunk mérni. Megmértük, és nem volt már élő fertőzés. Ez nem volt annyira jó hír, mert amikor a rostvizsgálatot végeztük, nem is találtunk papírrostot. Ez azt mutatja, hogy már lebomlott a papír a mikroorganizmusok következtében. Amit jónak gondoltunk, az már egy következmény volt. És a mai napig ez a legnagyobb problémánk: nem tudjuk pontosan, hogyan tudnánk valamilyen módon kitekerni ezeket a teljesen összetömbösödött papírokat.

O.K. Az a baj, hogy nem is látjuk, annyira össze van tömbösödve. Még van két dolog, ami miatt nagyon sérült a papír. Egyrészt nagyon vékony papírok vannak benne, írógéppapírok, az 1960-as években bekerült papírokról van szó. Kérdés az is, hogy belül, a tekercs belsejében van-e még XIX. századi papír is. Másrészt a mikroorganizmusok élettevékenységéhez nedvességre van szükség. Azért tudtak a papíron elszaporodni, mert nedvesség valamilyen mértékben és mennyiségben mindenképpen jelen volt. A nedvesség a pénzeket is korrodálta. Ezek a fémvegyületek szintén nagyon káros hatással vannak a papírra.

H.A. A fémvegyületek katalizálnak bizonyos folyamatokat: beindítják a biodegradációt, vagyis a lebomlást katalizálta a rézhidroxid, és ettől felgyorsultak a lebomlási folyamatok. Magyarul a szerves anyag szinte teljesen lebomlott, és ezért nagyon nehéz visszaállítani a papír szerkezetét, mert nincs mit visszaállítani, vagyis nem beszélhetünk szinte papírról – ez a legnagyobb problémánk. Voltunk egy nemzetközi restaurátor konferencián múlt évben, ahol

reméltük, hogy megismerünk olyan módszert, amellyel vissza tudnánk építeni a cellulóz szerkezetét, de nem tudjuk, hogyan tudjuk megerősíteni.

O.K. Elképzelhető, hogy egymásra helyezett papírokat tekertek össze, mivel az üvegnek a magassága 17 cm, az A4-es papír magassága 30 cm. A papírtekercs körülbelül 15 cm hosszú. Ez azt jelenti, hogy elképzelhető az is, hogy kettéhajtották a lapokat, és úgy tekerték fel. Még tovább bonyolítja a papír kinyitását, hogy rendkívül gyenge a papír megtartása. Tehát az első feladat: kitekerni a papírokat, és megpróbálni óvatosan kinyitni, kifestetni a papíroklapokat. És ha már ki tudjuk fektetni a papírokat, utána lehet elgondolkodni azon, hogy hogyan tudjuk megerősíteni azokat. S ekkor van már esélyünk arra, hogy fizikailag valahogy meg tudjuk erősíteni egy vékony fátolpapírral az anyagot. A papír eredeti szerkezetét - ahogy Adrienn is mondta - nem lehet helyreállítani. Szétroncsolódott az anyag, a rostok lebomlottak, ez egy kémiai folyamat, és egy olyan fizikai változással jár, amit nem tudunk visszafordítani. De fizikailag megtudjuk támasztani a nagyon gyenge papírt. El kellene jutni odáig, hogy külön álló lapok legyenek kiterítve. És itt most ez a probléma. Mellékes kérdés, hogy senkinek nincs pénze, a levéltár önszorgalomból és jószándékból, segítőkészen dolgozik, de a pénzhiány behatárolja a lehetőségeinket és az időt is, amit ráfordíthatunk.

Hol tart most a leletek azonosítása?

O.K. Ketté kell bontani a papír és a fémleleteket. A fémpenzek azonosítása, egy száraztisztítás, a korróziós réteg - nem teljes - eltávolítása, de legalábbis vékonyítása megtörtént, s - talán egy vagy két pénzérme kivételével – láthatóvá vált, hogy milyen pénzről van szó.

Ez milyen módszerrel történik?

H.A. Száraztisztításnak hívjuk, amikor a felületén levő szennyeződések picit lesöpörjük vagy ledörzsöljük. Ez egy restaurátori technika.

O.K. Mikroszkóp alatt és disznósörte ecsettel óvatosan kezeltük a pénzt. Kicsi fémekről van szó, csak annyira távolítottuk el a korróziót, hogy felismerhető maradjon a pénzekben lévő minden információ. Adott esetben szoktak használni kicsit keményebb eszközöket is, de azt már inkább fémrestaurátorok végzik. Konzultálva egy fémrestaurátorral én sörtecsettel dolgoztam. Aztán Garami Erika beazonosította a pénzeket.

Milyen módszertani lépések történnek a pénzérmék beazonosítása során?

O. K. Pénzérméknél két dolgot lehet figyelni, egyrészt a pénzérmék feliratait, az ábrázolásait, amiből meg tudják állapítani, hogy mikor, ki verette azt a pénzt. Tehát be tudják azonosítani magát a pénzérmét és annak az értékét, címletét. A másik dolog, amit meg lehet állapítani, ti. a fémek összetételét, amihez nagyműszeres vizsgálatra van szükség. Vannak az úgynevezett elemanalitikai vizsgálatok, ezek közül már vannak olyanok, amik – ahogy mondjuk - roncsolás mentesek, nem igényelnek mintavételt, hanem a pénzérmét be lehet tenni egy készülékbe, s ami megkönnyíti a munkát, vannak hordozható készülékek is. Van az úgynevezett röntgen fluoreszcens spektroszkópiás vizsgálat - amiből szintén van hordozható készülék is –, amelynek során a készülék röntgen sugárral meglövi a mintát, a tárgyat, jelen esetben a pénzérmét, 3-5 milliméter sugarat bocsát rá, és a visszaverődő sugárzást detektálja a gép, s abból következtetnek a kutatók, hogy milyen kémiai elemről van szó. Tehát hogyha egy ötvözetről beszélünk, akkor az ötvözetnek az ötvöző fémeket tudja kimutatni a gép, de vegyületeket nem tud meghatározni. Csak elemeket, mint réz, alumínium, ezüst. A másik megoldás - amit Erika tud jól elmondani, én csak az ő elmondásából ismerem -, hogy a pénz összetételét meghatározzák. Tehát visszafelé is lehet következtetni, például hogy a 20. században már biztosan így volt.

H.A. Nekünk nincs ilyen eszközünk a műhelyünkben, így igénybe kellene vegyük a Képzőművészeti Egyetem laborját, amire most jelenleg nincs sem idő, sem engedély – az egész önkéntes alapon működik, mi a szakértelmet tudjuk alapvetően hozzátenni.

A lelet dokumentálása kinek a feladata?

O.K. Mindig az dokumentál, aki megállapít valamit. Nyilván a pénzek leírása az Erika feladata. A papír dokumentum leírása az enyém lesz, de ez még folyamatban van.

H.A. Még nem végeztünk a vizsgálattal, ezért még nincs dokumentáció. Még mi sem tudjuk, hogy mi lesz a következő elvégzendő feladat. Kérdés, hogy ki tudjuk-e egyáltalán tekerni a papírt. És addig nem tudunk többet tenni, mint várunk, hátha van olyan módszer, amire nem gondoltunk.

Mi történik az időkapszulával, ha a feltáró munka véget ér?

O.K. Természetesen a történész asszonyon keresztül visszaadjuk a lelkésznek, a murgai evangélikus egyház tulajdonában van, oda is kerül vissza. Ők eldöntik, hogy vissza kerül-e a falba vagy meg akarják őrizni. Gondolom attól is függ, hogy mit találunk a papírban.

H.A. Állagvédelmi szempontból, vagyis restaurátori szempontból nem fogjuk javasolni a papírok visszatekerését, hiszen iszonyú energiákat ölünk bele, hogy kitekerjük azokat. Mi inkább azt javasoljuk, hogy modellezzék le az eredeti állapotot, az igazi anyag - kitekerve és restaurálva - kerüljön egy kiállítótérbe vagy egy vitrinbe, a másik pedig az üvegbe.

O.K. Ezért nehéz az időkapszula kérdés. Két helyre szoktak egy templomban időkapszulát elhelyezni. Vagy a falba vagy a torony csúcsába, ahol a gombóc van a kereszt alatt. Mind a két hely tökéletesen alkalmatlan arra, hogy hosszú távon ott bármit megőrizzünk. Különösen papír anyagot. A falban általában a nedvesség okozza a problémát, hogy nem tudjuk tökéletesen szigetelni. Az esetünkben a falban van egy kőláda, és a kőládába került bele az üveg. Nyilván a kőláda nem zár tökéletesen. A levegő belekerül, nedvességet tud beszívni, bizonyos páratartalmat szívhat be. A levegőben mindig vannak penészpórák, mikroorganizmusok - itt most körülöttünk is -, melyek életképesek. Ha megfelelő körülmények vannak számukra, találnak ennivalót, valamilyen szerves anyagot, akkor elkezdenek szaporodni. Itt is ez történt. Ha fölteszik a toronycsúcsba, akkor ott télen nagyon hideg, nyáron nagyon meleg van, és közben a pára is változik. Ott még szélsőségesebbek a körülmények, ezért van az, hogy igazából az időkapszulákban a szerves anyagok elég gyorsan tönkremennek, nem lehet megőrizni őket. Nyilván azt kell végiggondolni, amikor a jövőről gondolkodunk, hogy mi a cél. Az időkapszula lényege, hogy az utókornak üzenünk vele.

H.A. A szerves anyag az folyamatosan lebomlik, ha ezek a környezeti hatások ezt erősítik, akkor sokkal gyorsabb a lebomlás. Ezért, tartjuk mi az iratokat itt, a raktárban megfelelő hőmérsékleten, páratartalom, fénykizárással, mindenfajta katasztrófa elleni védelemmel, tűzgátló ajtókkal. Tűzoltó berendezéseket használunk, hogy megakadályozzuk a gyors lebomlását. Az időkapszulában a körülmények miatt ezek a folyamatok felgyorsultak. A fém sokkal lassabban épül le, szerkezete sokkal erősebb. A fémrácsok ellenállása azonban sokkal kisebb.

O.K. A nedvesség problémát okozhat, főleg, hogyha savval vagy lúggal párosul. Az a probléma, akárhova is teszük az időkapszulát, ha nem zár tökéletesen, nem szigetel tökéletesen, akkor megvan pecsételve a sorsa.

Azt tudjuk, hogy a templom építésekor került be a kőládika, akkor még csak néhány pénzermét helyeztek el. A XIX. század végén kibontották, akkor került be az üveg, akkor tették az üvegbe a pénzermét és a papírt. Ennek a csavaros tetejű üvegnek a kupakját körbe piros viasszal

lezárták. Azt is tudjuk, hogy az 1960-as években is kinyitották. Akkor sérült a viasz, akkor nem tettek rá újabb viaszt, legalábbis úgy tűnt a számomra.

Nyilván a restaurálás során az egy borzasztóan fontos dolog, hogy az embernek elég sok kémiai ismerettel kell rendelkezni az anyagok tekintetében, jól kell tudnia, hogy milyen módszert alkalmazzon, s hogy annak milyen hatása lehet. Nagyon sokat kell gondolkodni, hogy mi történhet akkor, ha ezt használom vagy azt. Én szeretek mindent alaposan átgondolni, akkor kisebb az esélye, hogy kárt okozzak.

H.A. Van egy olyan szkennel - nem Magyarországon -, amely az időkapszula közepére be tudna hatolni, pásztázó szkennel a hiányzó információkat le lehetne olvasni. Ez a módszer roncsolásmentes, nem kell hozzá restaurátor, semmilyen segédanyag. Az íróanyag mintázatát tapogatja le.

O.K. Azt hiszem, hogy a Holt-tengeri tekercsnél alkalmazták ezt. Olyan, mint egy MRI vizsgálat. A murgai anyagnál az a nehéz, hogy írógép tintát alkalmaztak, valamint hogy több réteg össze van tapadva.

H.A. Külön kell választanunk a különböző szakemberek együttműködését: történész, levéltáros, numizmatikus, restaurátor beleteszi azt a tudást, ami éppen rendelkezésre áll, valamint a műszeres vizsgálatok segítenek a meghatározásban, az egész egy komplex folyamat. Margit látja át az összes szakember munkáját.

6. számú melléklet. Interjú Kuti Imrénével, a Györköny-Bikácsi Társult Evangélikus Egyházközség felügyelőjével

Mikor és hogyan derült fény a györkönyi időkapszulára?

Július 13-én nagyon rossz, szeles idő volt, nagyon csúnya fekete felhők jöttek, és levitte a toronysüveget a szél. Hál' Istennek nagyobb bajt nem okozott a vihar a tetőben. Hívtuk a katasztrófavédelmet, árajánlatot próbáltunk kérni, hívtunk szakembereket, akik értenek a helyreállításhoz. Ekkor találtunk rá Ócsai úrra, aki kiváló szakember. Csapatával megnézték a toronysüveget, el is vitték, az otthoni műhelyben készült el a javítás. Ki kellett javítani a csillagrózsát is – sok javításra volt szükség. Mikor kibontották a toronysüveget, megtalálták a kapszulát. Ócsai úr föl is vette videóra azt, amikor kivették, tehát dokumentálva van az anyag.

Hogyan szerzett Ön tudomást róla?

Telefonon keresztül történt a megkeresésem, ekkor mondták azt is, hogy egy időkapszuláról van szó, vélhetően írásos emlék lehet.

És mi történt ezt követően?

Elhoztuk, beraktuk a kapszulát egy sötét papírhengerbe. Majd a szekszárdi Wosinsky Mór Múzeumba igyekeztünk, hogy segítsenek, de nekik nem volt papírrestaurátoruk. Ugyanis ennek a kapszulának az volt az érdekessége, hogy a toronysüveg volt a rézből készült kapszulatok, csak fehér papírba volt behajtogatva. Hermann Róbert történész iskolatársam volt, vele is beszélgettünk, ő ajánlotta, hogy Székesfehérváron a levéltárban vannak restaurátorok, akik tudnak segíteni. Így kerestük fel Viktóriát – elvittük Fehérvárra, a levéltárba a kapszula tartalmát. Nagyon kemény papír volt, ezért nem fessegettük, kár lett volna, ha összetörik. Egy hét alatt Viktória restaurálta az anyagot, s le is videózta az egészet, tehát dokumentálva van a munkája. Van a községnek egy zenekara, egy egyházi zenekara. Velük egy rendezvényt tartottunk, Viktória eljött a meghívásunkra, bemutatta, hogy mit alkotott, hogyan bontotta ki, és hogyan hozta el a kibontott anyagot, ott meg is lehetett tekinteni az alkotást.

Többen azt mondták, hogy amikor erre mennek, mindig az jut eszükbe, hogy van egy ilyen ige, hogy fel van írva a neved a mennybe, s valóban, a toronyban fenn van a nevük. A programon kb. 400-an voltunk, a település 1000 fős. Hatalmas eredmény.

Az időkapszula kinyitásának voltak előkészítő lépései?

Nem voltak előkészítő lépések.

Kik vettek részt az időkapszula kinyitásában?

A mesteremberek, akiket megfogadtunk. Ne úgy gondold, hogy van egy kapszulánk, hanem volt a toronysüveg, az a toronynak a gömb alakja, aztán jön a csúcs része, és ebben a gömbben volt benne a kapszula, amit mi nem láttunk, mert annak volt még egy része - mint a karácsonyfa tetejének –, ezért mi nem láthattuk. Amikor leszedték a toronysüveg gömb részét, akkor derült ki, hogy ott a kapszula.

Mit tartalmaz maga az időkapszula?

Az időkapszulát az akkori lelkész úr írhatta magyarul és németül, amely egy korabeli budapesti újságba lett becsomagolva.

Mi lesz az időkapszula sorsa?

A megtalált papírokat a lelkészi hivatalban őrizzük, most készültek másolatok róluk, amiket ki szeretnénk tenni a templomban is.

Ha most Ön elhelyezne egy időkapszulát, mit üzenne a jövő generációjának?

Most készítettünk egy másik anyagot, ennek a kapszulában talált leírásnak, valamint az újságnak a másolatát betettük az új kapszulába. Beletettük azoknak az aláírását, akik ott voltak a feltáró munkában. Ezen kívül egy pendrive-ra mindenféle dolgot rátettünk: a gyertyagyújtásokat és egyéb fényképeket. Reméljük, ezt a kapszulát is egyszer megtalálják. Készült egy képeslap, ami a templomról szólt, azzal tekertük be a kapszulát, és a lelkész úr készített még egy kis leírást is.

Amit én üzennék, hogy óvják a múltat, mert anélkül nincs jövő.

Köszönöm szépen!

7. számú melléklet. Interjú Braun Zoltánnal, Györköny polgármesterével

Hányan laknak a településen?

1030-an laknak Györkönyben.

Ez az idők folyamán hogyan változott?

Növekedett az elmúlt időszakban. Tolna megyében kettő településen növekedett a lakosság száma az elmúlt időszakban, egyik a mi falunk.

Milyen szálak kötik Önt Györkönyhöz?

Györkönyi vagyok.

Mióta tudja Ön, hogy az evangélikus templomban idő kapszula lett elhelyezve?

Amikor megtalálták tavaly.

A falu értékméntésével van-e olyan személy vagy egyesület, aki foglalkozik?

Több is van. A Pincehegyi Egyesület a györkönyi pincefalú értékével foglalkozik. Van a Hagyományőrző Egyesület, az Önkormányzat és a Német Önkormányzat.

Ha Ön helyezne el egy idő kapszulát, akkor mit üzenne a jövő nemzedékeinek?

Nem gondolkodtam még rajta. Jókedvű közösség maradjon Györköny.

8. számú melléklet. Interjú Hajdú Viktória papírrestaurátorral

Mikor és hogyan derült fény a györkönyi időkapszulára?

Az esemény tavaly nyáron történt. A barátnőm a Hadtörténeti Múzeumban dolgozik, és Hermann Róberttől kért segítséget, aki ott hadtörténész, s a Nagy Líviának (osztálytársa volt Kuti Imrénének). Amikor restaurációval kapcsolatos problémájuk van, őt szokta keresni. Hermann Róbert ismerte a barátnőmet, neki adta volna oda az időkapszulát érintő munkát, de Anita, a barátnőm elutazott, így felhívott, hogy vállalnám-e. Utána vettük föl a kapcsolatot személyesen. Nagyon szerették volna, hogy a munka megvalósuljon, kinyissuk, hogy kiderüljön, mi van benne. Ezt követően hamar hozták nekem az anyagot Székesfehérvárra.

Az időkapszula kinyitásának milyen előkészítő feladatai voltak?

A kapszula benne volt a templom csúcsdíszében, ahol nagyon extrém körülményeket élt meg a papír. Raja a cellulózrostok - főleg a nyári meleg hatására - iszonyúan kiszáradnak, és ezáltal törékeny lesz. Azt szerettük volna, hogy mindenképpen egyben maradjon, bár nem tudtuk, hogy mi van belül, de sejtettük, hogy papír. A súlya alapján azt gondoltuk, hogy valamiféle levelek vannak benne. Azt beszéltük meg, hogy nem adunk ki információt arról, hogy mi került elő, csak majd a végén, amikor már befejeződtek a munkálatok, és akkor bemutatjuk a györkönyieknek. Készítettünk is egy filmet a kollégámmal. Ahhoz, hogy ki lehessen nyitni az anyagot, a cellulóz rostokba nedvességet kellett bejuttatni, azért hogy egy kicsit rugalmasabb legyen, hogy ne törjön szét.

Ha nem egy ilyen jellegű munkáról van szó, akkor én egy másik módszert alkalmazok, melynek során alufóliából sátrat építek, a megfelelő helyre egy hálót helyezek, tesztek alá vizet és benedvesítem – igazából pára kell, hogy érje. Azért, hogy jól lehessen látni, egy akváriumot készítettünk elő. Egy ultrahangos párástóval állítottuk elő a hideg párát, raktunk bele mérőkészüléket is.

Milyen módszereket alkalmazott?

Először leportalánítottam, a külső réteg volt igazán poros, a belső rétegbe nem került belőle. A portalánítás után elkezdtek ezzel az ultrahangos párástó készülékkel az akváriumban párástani, és akkor rétegenként tudtam kinyitni. Mindig egy-egy réteget vettem le róla, majd visszatettem a párástóba, hogy a következő rétegek is nedvesedjenek. Tehát mindig csak

annyira párasítottam, hogy egy réteget lebontsak róla. Kívül volt egy csomagoló papír, benne volt az újság, azon belül volt a magyar és a német levél.

Kik vettek még részt az időkapszula kinyitásában?

Tulajdonképpen még a kollegám, aki készítette a filmet. Fizikailag egyedül dolgoztam.

Voltak-e váratlan fordulatok a kinyitás során?

Szerintem nem volt.

Ha most Ön elhelyezne egy időkapszulát, mit üzenne a jövő nemzedékeinek?

Nekem nagyon tetszik, amit a györkönyiek tettek az új időkapszulával. Végülis visszatettük a másolatait az eredeti dokumentumoknak, valamint akik ott voltak a templomban, mind aláírtunk egy lapot, az került bele, sok-sok fénykép, mostani dokumentumok. És az volt érdekes nekem az egészben, hogy a helyi lelkész írta ezeket a leveleket, aki nagyon praktikus, a falu életével kapcsolatos dolgokról számolt be. Amin meglepődtek a Liviáék, hogy nem volt benne bibliai idézet vagy egyházi tartalmú anyag.

Köszönöm szépen!

9. számú Melléklet: Közigazgatási tájékoztató lap¹

184-18
1

Tolna vármegye

Simontornyai járás
Murgai (404) jegyzőség

1973
925

Közigazgatási tájékoztató lap

Murga

nagy (404) község közérdekű viszonyairól.

I. A község általános leírása.

A) A község történeti leírása.

1. A község keletkezésére, fejlődésére, esetleg elpusztulására és újra felépülésére vonatkozó adatok. A község a múltban melyik vármegyéhez tartozott és onnan mikor kebelezteztetett át? Volt-e és mi a korábbi vagy történeti neve, hivatalos nevén kívül más használatos neve, esetleg mi a nemzetiségi neve? Település esetén kik és honnan jöttek a községbe?

2. Területváltozások, határrész (puszta) átcsatolások; községyegyesítés, beolvadás vagy kiválás történt-e 1871. óta, mikor és mily körülmények között? (A vonatkozó hivatalos adatok, rendelet száma, közlendők.)

Köztudomás szerint minő elpusztult falvak fektettek egykor a község határán. (Rendszerint a dűlő-nevek vagy a községbe olvadt puszták neve alapján.)

3. A község jellege 1848 előtt a telekkönyvi- és urbéri adatok szerint (város, mezőváros, szabad vagy urbéres község stb.)

4. A község jellege 1871. után. E tekintetben voltak-e szervezeti változások (átalakulás, visszafejlődés).

5. Anyakönyvi szervezeti változások. A község melyik területhez tartozott, mikor történt a változás és mily rendelet alapján (az anyakönyvi feljegyzések szerint).

6. Vannak-e a község életében és szervezetében eredeti és különös (máshol nem található) intézmények, említésre méltó események, leletek? (a köztudomás vagy monografiák szerint).

Keletkezése ismeretlen.
Hírtudat szerint mindig Tolna
vármegyéhez tartozott.
Más neve ismeretlen.
Mai lakosságának ősei a nőjha-
gyomány szerint 15 kömül települ-
ten Weirtenburgból.

nem volt

ismeretlen

Urbéres község

1894-ig kis község, azóta nagy község

Rendeltől önműködő kerületet alkot

Minirek

¹ MNL TML IV. 404. b. (I-V.)

B) A község földrajzi leírása.

1. A község (falu) és határának fekvése (a szomszéd falvaknak és távolságuknak megjelölésével).

A község határa síkság, dombos vagy hegyes vidék, erdős vidék-e?

A község magaslatai és vizei (folyó, patak, tó, nagyobb mocsarak).

2. A község területének nagysága:

Művelési ágak szerint:

3. Tartoznak-e a községhez önálló puszták vagy havások (külön kataszteri részlet alatt felvett területek) és mi a nevük?

Vannak-e a község határával össze nem függő határrészek, hol, mely név alatt és mekkora a terjedelmük?

4. Vannak-e a békekötés folytán elszakított részek és ideiglenesen a község hatósága alá helyezett idegen határrészek, melyik községből valók és mely terjedelműek (kataszteri, esetleg más adatok alapján)?

A község vázlatos térképe csatolva db
nincs csatolva.

C) A község népességi viszonyai.

1. Mennyi a község lakossága?

A lakosság megoszlása, vallás szerint:

nemzetiség szerint:

2. A lakosság elhelyezkedése általánosságban, (belterületen, tanyákon vagy felváltva; lélekszám szerint megjelölve).

Vannak-e népesebb lakott helyek, telepek; a falutól milyen távol és mennyi a lélekszámuk?

3. A népesség zömének foglalkozása (földművelés, ipar, bányászat, földművelési vagy ipari napszám-kereset stb.).

4. Hány ház és hány lakásrész van a községben a házadózási adatok szerint, külön feltüntetve az egyes pusztákat, különálló vagy odaosztott területeket.

A községben levő állami és más középületek.

Községétől DK-re 5-6 km
Kellármentől Délre 5-6 km
Felsőduvától Ny. ra 3-4 km
Községétől É. Ny. ra 3-4 km
Községétől É. Ny. ra 3-4 km
Dombos vidék

Murga hegy Δ 232 m.

1112 kat. hold (birtokcímek adatai alapján).
824 k. hold szántó, 32 k. hold rét (kaszáló),
80 k. hold szőlő (beültetett), 77 k. hold
legelő, 31 k. hold erdő, k. hold
nádás, 58 k. hold terméketlen (ut, szikla, homok,
mocsár, kőbánya). 10 k. hold kert

nem

nem

nincsenek

/: 1925. novemberi összeírás szerint /

656

lőlek.

225 r. kath., # g. kath., ref.,
431 ág. h. ev., izr., egyéb
12 magyar, 644 német, tót,
..... rutén, oláh, horvát,
..... egyéb.

Belterületen 642 lélek
Felsőduvától 14 lélek
a falutól 1 km.

földművelés, növénytermesztés
földműv. napszám-kereset
151 ház; 284 lakásrész

R. kath. iskola tanítói lakásfal; városh.
Ag. h. ev. iskola, tanítói lakás és templom
Nőknél néprisélet dívik.
Állatállományban, papucsban
járunk.

II. A község szervezete, beosztása és közérdekű viszonyai.

A) Községi szervezet.

1. Elöljárók.

(Nem névszerint töltendő ki.)

Rendszeres fizetviselek és alkalmazottak.

(Kisközségben csak a székhely község lapján kell kitölteni.)

Napidíjas irodai alkalmazottak:

Szegődményes alkalmazottak:

A jegyzőség székhelye és távolsága:

2. A községi képviselőtestület létszáma: —

Községi képviselő-választókerületek száma, elnevezése, hány tagot választ.

3. Meg van-e bízva a község gyámhatósági hatáskörrel. Van-e gyámpénztára?

B) Általános közigazgatási beosztás.

4. A vármegye székhelye és annak távolsága. (a község központjától, távolsági térkép adatai: szerint járható útvonalon):

A járás székhelye és távolsága: (ugyanugy) Országgyűlési (nemzetgyűlési) választókerület székhelye és távolsága:

Törvényhatósági bizottsági választókerület székhelye és távolsága:

C) Rendészeti igazgatás.

5. A csendőrség és folyamőrség székhelye és távolsága:

Van-e a községnek rendőri őrszemélyzete és hány tagból áll?

Van-e a községben toloncállomás?

Fel van-e ruházva az előjáróság cselédügyi bíraskodással (1876: XIII. t.-c.; 1907: XLV. t.-c.)

6. A községi tűzoltóság szervezete:

7. Van-e a községnek jóváhagyott szabályozási terve?

Van-e járdalerakási szabályrendelete?

Bíró, Törvény- (másod-) bíró. 4 esküdt,
(tanácsbéli). Pénztárnok. Közgym.

jegyző, segédjegyző, orvos
állatorvos, irodai alkalmazott,
pénztári alkalmazott, egyéb alkalmazott (utbiztos stb.)

egy kisbíró (küldönc), egy bába,
egy éjjeli őr és — gazdasági alkalmazott.

Hefler km.

10 virilista, 10 választott tag, 2-2 pótlag

A község egy választókerületet alkot.

nincs

<u>Szentmárton</u>	<u>4</u> km.	<u>25</u>
<u>Győr</u>	<u>4</u> km.	<u>12 1/2</u>
<u>Tolna</u>	<u>30</u> km.	<u>32 1/2</u>
<u>Hőgyös</u>	<u>55</u> km.	<u>7 1/2</u>

Hőgyös 5.5 km. 7 1/2

Van, tag. Nincs.

Van. Nincs.

Hivatásos, önkéntes, (gyári stb.) tűzoltóság 20 tag,
Kötelezett tűzoltóság.

Van. Nincs.

Van. Nincs.

D) Szociális igazgatás.

8. Körorvos székhelye és annak távolsága:
 any magánorvos lakik a községben:
 Országgyűlési bábák száma:
 Országgyűlési lakóhelye és annak távolsága:
 Országgyűlési magánbábák száma:
 Legközelebbi gyógyszerár hol van és milyen távol?
 Legközelebbi kórház hol van és milyen távol?
 Van-e szegényház vagy más jóléti intézmény?
 (Árvaház, gyermekmenhely telep)

9. A gondozott szegények száma:
 Elhagyott gyermekek száma?

10. Milyen a község ivóvíze?
 Van-e ártézi kutja vagy vízvezeték?
 Kutviz, folyóvíz, egészséges, ártalmatlan, jó.
 Van-e csatornázása?

11. Korcsma és vendéglők száma?
 Van-e szálloda, fogadó és hány?
 Van-e községben közfürdő?

12. Van-e a község határában gyógyfürdő,
 üdülő vagy nyaraló-telep és milyen távolságra?
 A fürdőtelep gyógyfürdővé van-e nyilvánítva?

Högyén 55 km. 7 1/2.
 Egy km.
 Högyén 55 km. 7 1/2.
 Becknád 25 km. 25.
 Van szegényház Nincs.
 intézeti ápolásban, magán ápolásban.
 Jól.
 Nincs.
 Nincs.
 Egy korcsma, vendéglő, kávéház.
 Nincs.
 Nincs.
 Nincs.
 Nincs.

E) Törvénykezési beosztás.

13. Kir. törvényszék székhelye és távolsága:
 Kir. járásbírószék székhelye és távolsága?

Becknád 25 km. 25.
 Győr 12 km. 12 1/2.

F) Pénzügyi beosztás.

14. Kir. pénzügyigazgatóság székhelye és tá-
 volsága:
 Kir. adóhivatal székhelye és távolsága:
 Kir. pénzügyi szakasz, vámors, vámorségi
 kirendeltség, székhelye és távolsága:
 Kataszteri felmérési felügyelőség székhelye és
 távolsága:

Becknád 25 km. 25.
 Győr 12 km. 12 1/2.
 Högyén 55 km. 7 1/2.
 Pécs XV. 106 km.

III. Közművelődési viszonyok.

A) Közoktatásügy.

1. Hány és milyen jellegű és fokozatu népiskola van a községben, (megjelölve a tantermek és tanerők számát: állami, közs., felekezeti isk., elemi, felsőbb népisk., polgári iskola stb.)

2. Középiskolák vagy más szakiskolák (iparostanóciskola, gimn., reál-gimn., reál iskola stb.) Azok jellege, tantermek és a tanerők száma:

3. Óvodák jellege, száma és tanereje:

Nyári menedékház van-e?

4. Testnevelés szervezete. Levente egyesületek:

5. Kir. tanfelügyelőség székhelye és annak távolsága:

Egy tanerős, egy tanteremű R. kath. elemi népiskola
antattalan 6 osztállyal
Egy tanerős egy tanteremű ág. h. ev. elemi népiskola,
antattalan 6 osztállyal

Murgai Levante Egyesület
Szekénád 25 km. 25

B) Vallásügy.

6. Vannak-e a községben anyaegyházak és milyenek? Ha a község főkegyháza alkot, hol van az anyaegyház és mily távol (bevett és elismert felekezetek szerint sorolandó fel.) A községbeli egyházak melyik püspökséghez, illetőleg egyházkerülethez tartoznak:

Izraelita anyakönyvi kerület székhelye és távolsága:

7. Van-e a községnek kegyuri joga, vagy Canonica visitation alapuló, vagy a hívők helyett átvállalt kötelezettsége és mily teherrel jár?

8. Az egyházi adózás rendszere. Felekezetek szerint: (párber és egyénenkint időről-időre kivetett adó stb.)

Milyen egyházi szervezetek vannak még a községben? (Bevett és elismert felekezetek szerint.)

9. Van-e R. kath. egyháztanács? Esetleg az egyházköztség ügyeit az iskolaszék vagy a képviselőtestület intézi-e.

R. kath. anyaegyház. Anyaegyház: Zomba
8 km. Püspökség: Pécs
Ág. h. ev. anyaegyház. Anyaegyház: Kéty
3 km. Egyházközség: Dombóvár.

Hogyan 5-5 Ft.

Nincs

Nincs állás felvétel:

Párber és egyénenkint időről-időre kivetett egyházi adó.

R. kath. iskolának

Ág. h. ev. presbiterium

Nincs; egyházközség ügyeit az iskolaszék intézi.

C) Kulturális intézmények.

10. Múzeum, könyvtár vagy hasonló intézmény?

11. Műemlék, természeti emlékszóbar, honvédelmi emlékek vagy elesett hősök emléke?

12. Van-e állandó vagy időszakos színház, műkedvelő előadások stb. Mozdóképek.

Kulturális egyesületek.

13. Gazdakör, kaszinó, dalosegylet, munkásegylet, egyéb kulturális egyesületek (névszerint felsorolva.)

Murgai Olvasókör

IV. Forgalmi és gazdasági viszonyok és igazgatás.

A) Közlekedésügy.

1. A község forgalmi helyzete. Fő közlekedési vonala (országút, megyei út, annak elnevezése, esetleg a községtől való távolsága). A község határában fekvő hidak, kompok, révek stb.

Szelecsárd-Tamási tómbat könt
+ falutól 1.5 km-re
a faluánál át 7 köhid van.

2. Vasúti összeköttetése, fő- vagy mellék-vonalak, van-e vasúti állomása, mi az elnevezése, megállóhelye, marha és egyéb rakodóhelye? Ipari és kisvasutak. Közúti vasutak.

Marha állomása: Kalkély-Flógyén Mán
+ falutól 0.5 km.
12i-

Hajóösszeköttetés, a község mentén vagy attól mily távolságra, melyik folyón, hol a hajó állomás?

nincs

Van-e posta, távirtda, távbeszélő állomása?

u. posta: Kék
u. távirtda: Flógyén

3. Melyik községi közlekedési utvonaihoz járul hozzá a község?

egyikhez sem

Községi (közúti) utak hossza?

5 km.

Van-e kövezet-vámszedési joga.

Igen. — Nem.

B) Földművelésügy.

4. Birtokviszonyok. Nagybirtokok (1000 holdon felül) száma és terjedelme tulajdonosok szerint. Középbirtokok száma és terjedelme, (100—1000 hold) Kis és törpebirtokok átlagos kiterjedése. A község gazdasági jellege a lakosság zömének foglalkozása szerint:

Kisarárolag kis és törpe birtok -
Átlag 13 ha. hold kiterjedéssel

mező- vagy erdőgazdaság, szőlőművelés, kertészet stb.

5. Művelési rendszer. Van-e nyomásos gazdálkodás. Szervezte van-e a birtokossági tanács?

nyomásos gazdálkodás nincs
Birtokossági tanács nincs
Néző; gazdái 64 hold; mezei 17 1/2

Van-e közös legelő? Hány és mily terjedelmű?

nincs

Van-e külön szervezete (legeltetési társulat)?

nincs

Van-e legelő-rendtartás?

nincs

Van-e közös erdő? Van-e szervezete?

Szelecsárd 25. 25 km.

Erdőgondnokság székhelye és annak távolsága.

nincs

Van-e hegyközség, hány és mily terjedelmű, (elnevezésük szerint) és melyik borvidékhez tartozik.

6. Van-e községi faiskola, mily terjedelmű?

1057 hold
1600

Be van-e ültetve?

igen

7. Vízrendező és hasznosító társulat. Annak székhelye. Vannak-e vízhasználatok (malom stb. vagy más ármentesítő intézmények és milyen)?

Az illetékes kultur- vagy folyammérnökség székhelye:

8. Állattenyésztési viszonyok. Állatok száma: a tenyészállatok száma,

uralkodó tenyésztési irány:

Körállatorvos székhelye és annak távolsága.

nincs

Székesfehérvár kb. 100 km.

84 ló, 393 szarvasmarha,

842 sertés, 288 juh

Főgyár 55 km. 7 1/2

Ipar és kereskedelem.

9. A község állandó piaca hol van? (helyben vagy mely községben, milyen távol).

Hova gravitál a község?

Vannak-e a községben vásárokat, országos, heti vásárokat, hányszor és milyen (kirakó, állatvásár, stb). Kié a vásártartás joga?

Mérték- és hordó-hitelesítő hivatal székhelye:

10. A községbeli kereskedések száma és jellege.

Hitel és pénzügyintézetek száma és alaptőkéje (felsorolva).

Szövetkezetek száma és jellege (névszerint).

Iparosok szakma és foglalkozási ágak szerint.

Van-e a községben ipartestület?

11. Gyárak, ipartelepek és azok átlagos nagysága (hajtóerő és munkásszáma szerint felsorolva).

Az illetékes iparfelügyelőség székhelye és távolsága:

Ker. munkásbiztosító pénztár székhelye és távolsága:

12. Magánkezelésben álló közművek:

Közüllátás, jéggyár stb.

13. Bányák száma és jellege.

Állandó bányászati nagysága, hajtóerő és munkásszáma szerint.

14. Háziipar és annak jellege.

Főgyár 55 km 7 1/2

Főgyár felé

nincs

Mérték-hitelesítő hiv. Székesfehérvár 25.
Hordó " Győr 12 km

egy magán vegyeskereskedés 16 1/2

nincs

"Haugya" fogászati iroda vegyeskereskedés

2 malom, 1 cipész, 1 kovács, 1 bogár, 1 autós,
1 mészáros, 2 ács, 6 nőmunkás, 2 kőműves

nincsenek

Székesfehérvár 100 km.

Székesfehérvár 25 km.

nincs

nincs

Saját hamulatra kender fordás és pótlás.

V. Községi vagyon és háztartás.

1. A község tulajdonát képező középületek és helyiségek száma.

Hivatalos célokat szolgáló épületek (jegyzői, orvosi, tanítói lakás: a házak, a lakások és azok lakrészeinek száma).

A körjegyzői, körorvosi lakás, a székhely község vagy a községek közös tulajdona-e (csak székhely községben töltendő ki)?

2. A község tulajdonát alkotó ingatlan vagyon

Mennyit kezel házilag, haszonbérileg, kishaszonbérletben?

Jegyzők és alkalmazottak földjavadalma (az állások szerint felsorolva). Mily kiterjedésű.

Melyek a lakosság hasznára szolgáló ingatlanok (legelő, erdő, kavics, homokbánya stb.)

Községi közüzemek (a község tulajdonában) világító és vízművek stb.

3. Egyéb vagyon és értékek. Hasznos jogok. Községi takarékpénztár. Községi kocscsma stb.

4. A községre kivetett egyenes adók összege:

5. Fel nem sorolt más községi és közjöveldetek.

*Jegyzői lakás és iroda.
3 lakórésztával, 2 iroda helyiséggel*

*2 $\frac{138}{1600}$ kat. hold szántó és rét, $\frac{238}{1600}$ legelő, $\frac{403}{1600}$ kat. hold erdő,
egyéb $\frac{559}{1600}$ kert $\frac{413}{1600}$ hártalom $31 \frac{416}{1600}$ hold és hártalom*

*2 $\frac{52}{1600}$ hold szántó $\frac{333}{1600}$ kert $\frac{118}{1600}$ legelő
 $\frac{403}{1600}$ erdő $\frac{413}{1600}$ hártalom*

A gazdaság és melléklet helyisége, összesen 81 k. hold.

mincs

Vadláti jog.

*Földadó 2607 K 50 f. Házadó 1171 K
80 f. Ált. kereseti adó 337 K f. Tár-
sulati adó 7 K 70 f. Vagyon- és jöv.
adó 453 K 50 f.*

Gaz és huszárj adó kb. 1600 kor

VI. Mily feladatok megoldása volna a legszükségesebb a községben?

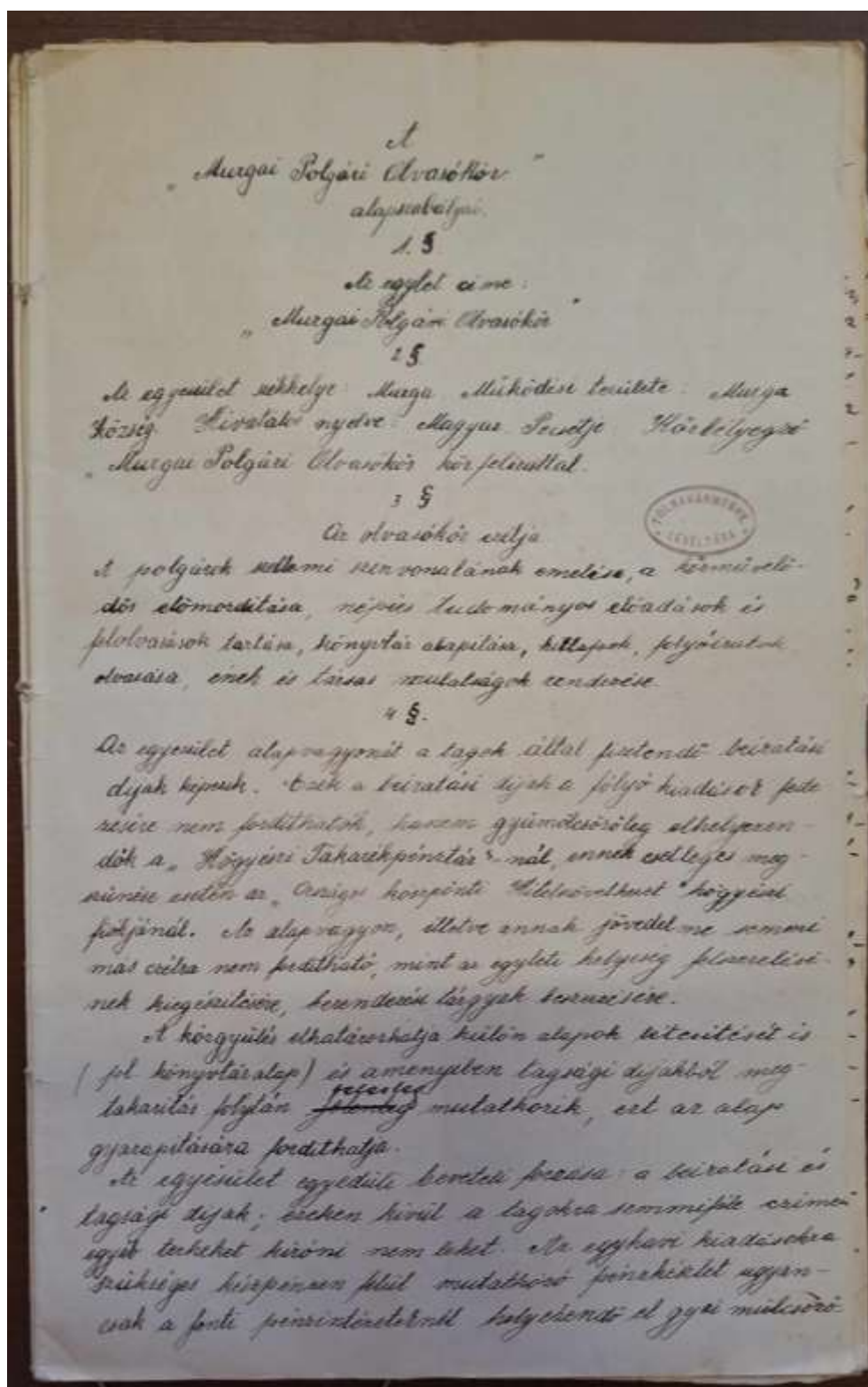
*A község utcáinak és a községtől a bekötőd-Tamási Tóhat.
köréig vezető út kiépítése, melyekhez a vízvezeték kö-
műve kevés.*

A község pecsétjének lenyomata:

Jegyző
Községi jegyző.

10. számú melléklet – A Murgai Polgári Olvasókör alapszabályzatából,
részlet.²

² MNL TVL IV.423. Tolna vármegye egyesületi alapszabályainak levéltári gyűjteménye, a Murgai Polgári Olvasókör alapszabálya 1925.

11. számú melléklet. Üzenet Györkönyből

Udv az olvasónak!

A györkönyi ev. ág. hitv. gyülekezet templomtornya
leégett, mely az idő viaszát, a nagy tűz által teljesen úgy bel-
mint részre nézve drongolva, újra építeni kellett, mely
építkezés a gyülekezet által megvalósításra folytán esz-
közelve is lett. Az építkezés felügyelője Lengyel János
is Wolf András mag. Tilt. Helyi helyi bádoggal, mesterek
nek lett 1900 forintt egyösszegben átadva, azon költségek-
kel, hogy a tornyot, mely egykor fehér bádoggal volt fedve,
most vörös rézzel fedjék be. Ezen névezett mesterek munká-
sága 11 évig jutott el, a munkát Kőrös és Kőrös-
tervező nem áll be, legutóbbi évig a munkát helyre-
állította.

Ezen körny. járást az ev. ág. I. Terence János
magyar-amerikai evang. ág. és a Kőrös-tervező miniszter-
nöksége alatt, és egyházi és egyházi felügyelői és
ide szerint: B. Terence János egyházi felügyelő és kedv.
Lajos a dunáninneni körny. felügyelő, perszons. felkísér-
mint ex. jószerint legelőbbi jószerint. A dunántúli egyház-
tervező felkísérője Kőrös-tervező felkísérője és egyházi fel-
kísérő és Kőrös-tervező felkísérő. Ez egyház megye jelen-
legi felkísérője: Kőrös-tervező felkísérő és egyházi felkísérő és
Kőrös-tervező felkísérő.

A gyülekezet mostani állapota a Kőrös-tervező: a
Kőrös lakosságának száma 2647, ezek legnagyobb

része, úgy mint 2460 lélek ev. ág. hitv., a többiek részint rom. kath., helvet hitv., zsidók, macarenusok, sőt babisták is ép most keletkeznek. A Kőrseig anyanyelve német, de a férfiak kevés kivétellel mind a női negyed részben bírják a magyar nyelvet is. A magyarosodás iránti nagy hajlam, mely az egyház és iskolában fejlesztetik, arra enged következtetni, hogy egy évtized alatt az egyház teljesen megmagyarosodott.

A gyülekezet egyházi hatóságai:

1. László Gusztáv lelkész, aki önként itt 1878 őzétől fogva 1881 decembert végeig működött lelkész, ezután mint helyettes és 1882 július 9-én mint rendes lelkész.

2. Mészáros Károly tanító, aki önként helyben 1882-1879

3. Mészáros Károly tanító, aki 1879-től mint rendes tanító.

4. A harmadik tanító, aki 1882-től mint rendes tanító.

5. Egyházi gondnok, aki 1882-től mint rendes gondnok.

6. A gyülekezet Kőrseig lelkészlete vagy is presbyteriuma.

A gyülekezet tagjai: a fentebb említett Kőrseig Illás Kőrseig.

Kőrseig László, Kőrseig Mihály, Kőrseig Lőrinc, Kőrseig János.

iskola Kőrseig János, Kőrseig János, Kőrseig János, Kőrseig János.

az október 1-én helyi Kőrseig elöljáróság u. m. Kőrseig János.

Sál jegyző, Kőrseig János, Kőrseig János, Kőrseig János.

Biró, Jelling Péter pénztárnok, Scherer János, Füller János,
 Pohlen Mihály, Binder Miklós, Gangl Gottlieb, Schmitt János,
 Walter György és Wenhart Péter esküdtök és Braun Mihály
 közgyám.

Pénzneműek, melyek jelenleg leggyakrabban vannak
 használatban:

1. Aranypénz. Az arany pénzérmék jelenleg 5 fl. 80 kr.
2. Ezüstpénz. Négyszögletes, a. 100 forintos, b. 50 forintos, c. 20 kr. és
 d. 10 kr. értékű darabok.
3. Rézpénz. 4 kr. dob. 1 fl. és 1/2 fl. dob.
4. Bankó és állami papírpénz. 1000 forintos, 100 for.,
 50 for., 10 for., 5 for., 2 for., 1 for., az egyik oldalán
 magyar, a másik oldalán német írással.

Értékük neműk most:

1000 forintos 2 1/2 fl.

100 for. 1 fl.

50 for. 1/2 fl.

10 for. 1/10 fl.

5 for. 1/20 fl.

2 for. 1/40 fl.

1 for. 1/80 fl.

Egy forintban 100 krajczár van.

Győrben 1885. május hó 2-án.

Jónás Guntz
 elnök

Der jetzige Zustand der Kirchengemeinde ist folgender:
 Die Gemeinde zählt hiesigerseits 2647, wovon dieser ist der größte
 Theil n. g. 2460 Kathen u. d. L., die übrigen sind Theil
 von: Katholisch, Theil reformirt, Juden, Mageranen, selbst
 Labaken sind aber ihre Anhänger. Die Mitternachts der
 Gemeinde ist deutsch, aber die Männer können mit wenig
 Englisch, die Frauen der Stadt Theil deutsch. Die große
 Meinung zum Aberglauben, welche sich in der Gemeinde und
 Theile ausbreitet, läßt darauf schließen, daß noch keine
 Instruktionseinführung eingeleitet worden.

Die Leutnants (Kirchen) der Gemeinde d. L. sind:

1. Johann Tornka, Pastor, welcher am 1. Jan. 1878 an
 sein Ende kam. 1881 als Kaplan, am 1. Juli 1882 als
 Kaplan 9. Juli 1882 als Kaplan 1. Juli 1882 als Kaplan.
2. Johann Klein, Pastor, welcher am 1. Jan. 1862-1871 als Kaplan
 Pastor, am 1871 als Kaplan Pastor.
3. Alexander Atkehn, Pastor, welcher am 1873 als Kaplan
 Pastor.
4. Die große Leutnantskirche unter der Kapelle.
5. Die Leutnants sind gegenwärtig: Michael Koppf, und
 Georg Heringer.
6. Die kirchliche Verwaltung der Gemeinde oder Pastoralen,
 deren Mitglieder außer den Obigen sind: Konrad Kley,
 Kaspar Beyer, Michael Lang, Johann Kreyer, Johann Kreyer,
 Nikolaus Kreyer, Jakob Kreyer, Michael Kreyer, Michael Kreyer,
 Paul Heringer, Michael Kreyer und Johann Kreyer,
 außer diesen auf der Vorstand der fünfzig Gemeinde,

nämlich Paul Szabo, Notar, Paul Gungl, Riklar, Konrad Gungl,
 Josephin, gründer Riklar, Peter Jelling, Riklar, Johann Pfanzagl,
 Johann Lillner, Michael Jostler, Nikolaus Linder, Gottlieb Gungl,
 Jakob Rasmith, Georg Rattler und Peter Rauscher, Pfanzagl,
 und Michael Linder, Riklar.

Geldmünzen, die jetzt in der Markte für in Österreich.

1. Goldmünzen, der österreicherischen Währung fl. 5. 10.

2. Silbermünzen, nämlich Goldstücke, Viertel-
 güldenstücke, 20 Kr. und 10 Kränzenstücke.

3. Kupfermünzen: 4 Kränzen, 1 Kr. u. 1/2 Kränzenstücke.

4. Lira u. Marknoten: Banknoten, fünfzig, hundert,
 tausend, fünf und hundert, auf einer Seite mit einem
 Bild, auf der anderen Seite mit einem Bild.

Der jetzige Preis der Münzen ist:

Währung fl. 5. 10. 7 - 9 fl.

20 Kr. 6 - 7 fl.

10 Kr. 8 - 9 fl.

1/2 Kr. 5 - 6 fl. 40 Kr.

1/4 Kr. 4 - 5 fl.

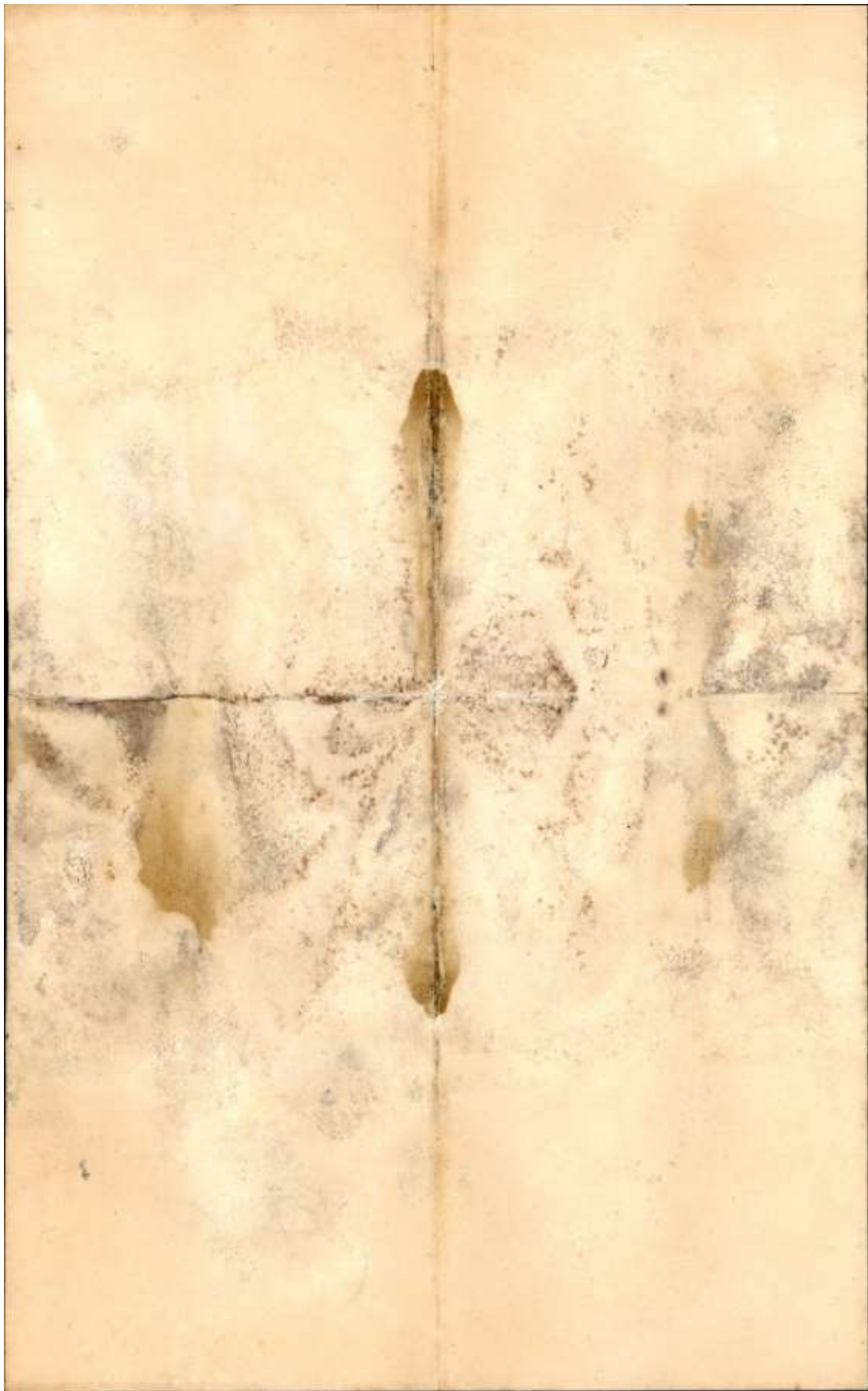
Mark, welche für in der Markte Währung sind,
 sind verkauft zu Lira um 8 - 12 Kränzen.

In einem Gulden sind 100 Kränzen.

Győr, den 21. Mai 1885.

Josephine Riklar

12.számú melléklet. Az időkapszulában talált pénzürmék jellemzői³

Kibocsátó	Címlet	Évszám	Verdejegy	Anyag	Megjegyzés
I. Lipót	VI krajcár	1674	SHS (=Breslau/Boroszló)	Ag	
I. Lipót	XV krajcár	1680	KB (=Körmöcbánya)	Ag	
Lotharingia Ferenc	EIN KREUTZER	1762	W (= Bécs)	Cu	
Mária Terézia	poltura	1763	KM	Cu	
Mária Terézia	poltura?	1766		Cu	
II. József	EIN KREUTZER	1782	B (= Körmöcbánya)	Cu	
II. József	1/2 KREUTZER	1782	B (= Körmöcbánya)	Cu	
II. József	EIN GROESCHL	1782	A (= Bécs)	Cu	
Ferenc	20 krajcár	1795	B (= Körmöcbánya)	Ag	
Ferenc József	10 krajcár	1870	KB (= Körmöcbánya)	Ag	
Ferenc József	1 forint	1874	KB (= Körmöcbánya)	Ag	
Ferenc József	1 korona	1895	KB (= Körmöcbánya)	Ag	
Ferenc József	10 fillér	1893	KB (= Körmöcbánya)	Ni	
Ferenc József	10 fillér	189?	KB (= Körmöcbánya)	Ni	erősen hiányos
Ferenc József	2 fillér	1895	KB (= Körmöcbánya)	bronz (CuSnZn)	
Ferenc József	2 fillér	1896	KB (= Körmöcbánya)	bronz (CuSnZn)	
Ferenc József	2 fillér	?	KB (= Körmöcbánya)	bronz (CuSnZn)	1892-1916 között
Ferenc József	2 fillér	?	?	bronz (CuSnZn)	
Ferenc József	1 fillér	1893/1898?	KB (= Körmöcbánya)	bronz (CuSnZn)	
Ausztria, Ferenc József	10 Heller	1894	(Bécs?)	Ni	
Magyarország	2 forint	?	BP.	CuNi	1950-1956 között
Magyarország	1 forint	?	BP.	Al	1957-1989 között
Magyarország	20 fillér	1969	BP.	Al	

³ Készítette dr. Garami Erika numizmatikus